

HAHAMBASHILIK HAKKINDA BİR İNCELEME

Türkiye’de azınlık cemaatlerine duyulan ilgi siyasi konjonktür ve gelişmelere paralel olarak yükseliş veya düşüş göstermektedir. Bu nedenle Türkiye-Yunanistan, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin gerilimli olduğu kimi zamanlarda âdeta ısmarlama olduklarını andırır bir şekilde Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi veya Ermeni Patrikhanesi konusunda muhtelif eserler aniden yayın dünyasında kendilerini göstermektedir. Bu “furya”dan nasibini almayan tek ruhani kurum Türkiye Hahambaşılığıdır. Bu nedenle Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde doktora çalışmalarını sürdüren Hatice Doğan’ın yüksek lisans tezi olan *Osmanlı Devleti’nde Hahambaşılık Müessesesi* kitabı (Gözlem Yayınları, 2003) Hahambaşılık hakkında fikir sahibi olmak isteyenler için faydalı bir eser olabileceken bu “fayda”sını büyük ölçüde yok eden birçok hatayla malûldur.

Bir kere kitabın kapağında yer alan, Hahambaşı’nın önemli merasimlerde taktığı ve üzerinde On Emir’in yer aldığı dinî takının ne olduğuna dair herhangi en ufak bir izahat yoktur. Kitabın sadece yazarı ve Yahudi okurlar tarafından değil herkes tarafından okunacağı, bundan bağımsız olarak kitap kapaklarında yer alan fotoğraf veya belgenin kitabın künye sayfasında kaynağı ve ne anlam taşıdığıнын belirtilmesinin şart olduğu gözardı edilmezse, böyle bir bilgi eksikliğinin mazur görülebilecek bir yanı yoktur. Kitabın dizgi hataları, hurufat farklılıkları, yabancı isimlerin yanlış yazılmaları (s.69’da Narcisse Leven yerine Marcisse Leven, Isidore (erkek ismi) yerine Isodora (kadın ismi)) gibi nice hatalar içermesi ise metnin hiç bir tashihten geçmediğine işarettir.

Bu tür biçimsel ve teknik kusurların yanı sıra kitap içerik açısından da zaafllara haizdir. Kitabın “takdim” yazısını yazan Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mehmet Aydın’ın yazarın “Osmanlı arşivlerindeki belgelere dayanarak Osmanlı tarihinin bilinmeyen bir yönünü gün ışığına çıkardığı” yolundaki tespiti maalesef abartılı bir iltifattır zira kitabın kaynakçasında yer alan tek arşiv belgesi Ek.3’de yer alan bir berattır. (s.127). Eserin neredeyse tamamı ikincil ve üçüncül telif ve çeviri kaynaklara dayanarak hazırlanmış olmasına rağmen Prof. Aydın’ın neye dayanarak böyle bir beyanda bulunma ihtiyacını hissettiği izaha muhtaçtır. Bir diğer ciddi sorun yazarın biri telif, diğeri yabancı iki ünlü antisemit yazarı kaynak olarak kullanmasıdır. Bu iki yazardan biri Nazilerin kendilerine kaynak kitap olarak aldıkları Theodor Fritsch’in

(1852-1933) *Antisemiten-Katechismus...* (1887) kitabının *Tarih Boyunca Yahudi Meselesi* başlıklı Türkçe çevirisi, diğeri ise Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun ünlü antisemit eseri *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler* kitabıdır. Yazarın herhangi bir yabancı ansiklopedide bulabileceği son derece popüler ve sıradan bilgiler için antisemitlikleriyle maruf iki yazarın eserlerini kaynak olarak kullanması, bu duruma tez danışmanı Prof. Dr. Mehmet Aydın'ın hiçbir itirazı olmaması ise ülkemizin İlahiyat bilim âleminin hiç de iftihar edebileceği bir durum değildir. Bir diğer sorun yazarın kullandığı kaynaklarda yer alan bilgilere eleştirel bir gözle bakıp değerlendirme yerine onları aynen kullanması ve böylece kimi hataları tekrarlamasıdır. Örneğin yazar Roma Hukuku profesörü Mişon Ventura'nın 1936 yılında Hahambaşılığa aday olduğunu yazmıştır. (s.111) Halbuki aday olan aynı ismi taşıyan bir başka kişidir. Hataların en vahimi ise yazarın Yahudilerin Hamursuz Bayramı ile Hristiyanların Paskalya Bayramı'nı karıştırmış olması ve Hamursuz yerine Paskalya Bayramı yazmasıdır. (s.69).

Prof. Dr. Mehmet Aydın'ın "takdim" yazısında yer alan "1492'de İspanya'dan kovulan ve Osmanlı topraklarına sığınan Sefarad Yahudileriyle başlayan Osmanlı-Yahudi dostluğu, bugüne kadar Yahudilerin, Türk milletine duyduğu minnetle devam edip gelmiştir" cümlesi ise sorunlu bir beyandır. Bu beyan Prof. Aydın'ın halihazırda Türkiye'de yaşayan çok az sayıdaki Yahudi asıllı yurttaşlara Anayasa'da yer alan haklardan yararlanan eşit yurttaşlar yerine bu topraklarda yaşamalarına lütfen izin verilen zimmîler olarak baktığına işaret etmektedir. Kitabın arka kapağındaki tanıtım yazısında yer alan "Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve gelişmesiyle birlikte gündeme gelen Osmanlı Devleti-Hahambaşılık ilişkileri, son Osmanlı Hahambaşısı Hayim Nahum'un yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşundaki gayretlerine kadar dostluk ve işbirliği içinde devam etmiştir. Bugün de bu ilişkilerin aynı çizgide devam etmesi, Türk tarihinde Türk-Yahudi vatandaşlık ilişkilerinin çok iyi bir zemine oturduğunu göstermektedir" tespiti ise gerek Prof. Aydın, gerek yayınevi ve gerekse yazarın Türkiye Yahudileri konusunda son yıllarda yurt içi ve yurt dışında yayınlanmış bu tespitin tam aksine sonuçları içeren telif, çeviri ve yabancı dillerdeki incelemelerden kati surette haberdar olmadıklarına işaret etmektedir. Nihayet kitabın en hazin ve vahim yanı ise böylesi hatalarla malûl bir kitabı yayınlayan yayınevinin aynı zamanda yayıncısı bulunduğu Türk Yahudi toplumunun tek gazetesi *Şalom*'un 30 Temmuz 2003 tarihli nüshasında kitabı "kaynak kitap olarak basılmaya değer bulundu" ğunu beyan etmesidir.